

Erasmus+ turizmus?

A tanulási és utazási formák metszéspontjai: Az Erasmus-program és a turizmus kapcsolata

Az Erasmus-programokban való részvétel egyre népszerűbbé válik napjainkban. Miért is szeretnek a hallgatók egy másik országban tanulni? E kérdésre számos válasz adható. Mint turizmus-vendéglátás szakos hallgató, én a turizmus szemszögéből vizsgáltam ezt a típusú hallgatói mobilitást. Véleményem szerint az Erasmus-program szorosan kötődik a turizmushoz, ennek ellenére kutatásom során nem találkoztam a program és a turizmus szoros kapcsolatát vizsgáló tanulmánnyal; az eddigi írások elsősorban a programban rejlő előnyökkel és azok utólagos hatásaival – leginkább a foglalkoztatottságra való hatásával – foglalkoznak.

Kulcsszavak: Erasmus, felsőoktatás, turizmus, csereprogram

Bevezetés

Az Erasmus-program és a turizmus összefüggéseiről sok kérdés fogalmazható meg. Ezek alapján alakítottam ki kutatási hipotéziseimet, amelyek a következők voltak:

H1: A résztvevőket motiválja az utazás lehetősége, vagyis az, hogy „világot lássanak”.

H2: Egy adott ország távolsága és megélhetési költségei befolyással vannak a desztináció kiválasztására.

H3: A programban részt vevő hallgatók vissza kívánnak térni a közeljövőben az Erasmus-programjuk helyszínére.

H4: Már az erasmusos kinttartózkodás megkezdése alatt is észlelhető a turizmus jelenléte.

¹ Répászky Márk a BGE Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Karának hallgatója (mark.repaszky@gmail.com).

A szerző köszönetét fejezi ki az EMMI Új Nemzeti Kiválóság Programjának az ösztöndíj-támogatásért.

H5: A célterület fekvése kedvező lehet az utazások szempontjából; a távolság rövidebb onnan, mint a mobilitáson részt vevő hallgató hazájából.

A 2016/2017-es tanévben 205 600 nappali tagozatos hallgató tanult a magyar felsőoktatásban, az 1. táblázatból pedig látható, hogy külföldön mindössze tízezer honfitársunk járt egyetemre.

1. táblázat: Külföldön tanuló magyar diákok száma országonként (2016)

Ország	Hallgatók száma (fő)
Ausztria	2000
Németország	2000
Egyesült Királyság	1900
Dánia	900
Egyesült Államok	770
Hollandia	650
Franciaország	550
Olaszország	550
Svájc	350
Egyéb	900

Forrás: saját számítás az Eurostat, a US Institute of International Education, az OECD és az UCAS adatai alapján

Az Európai Unió számos mobilitási programot fejlesztett ki, hogy elősegítse a kulturális, szakmai és személyes tapasztalatszerket. A vizsgálatunk középpontjában álló Erasmus-program elnevezése a European Region Action Scheme for the Mobility of University Students (az Európai Régió Aktivitási Sémája az Egyetemi Hallgatók Mobilitásáért) rövidítése. A program neve az angol rövidítés mellett valószínűleg nem véletlenül egy 16. századi híres filozófus és humanista tudós, Erasmus von Rotterdam nevét viseli, aki tudományos munkásságával arra törekedett, hogy az elmaradott középkori gondolkodásmódot meghaladja, és ezzel elősegítse a tudományok fejlődését. Az Erasmus-program hasonlít ehhez, mivel a hallgatók számára lehetővé teszi a különböző kultúrák, eszmék, nemzetek megismerését (Augustijn 1991). A programban való részvételnek köszönhetően nemcsak különböző kultúrák, hanem sokféle személyiség, szakértelem és képzettség találkozik. A résztvevők egyszerre lesznek saját nemzetük gyermekei és világpolgárok. Hozzászoknak a multikulturális közegben való létezéshez, s ezáltal megszűnik a nemzetek, kultúrák közötti ellenségeskedés alapja. Az Erasmus- és a hozzá hasonló egyéb programok fő célja, hogy a hallgatók találkozzanak az otthonitól eltérő oktatási rendszerekkel, és ezáltal kreatívabbak legyenek, könnyebben kiteljesedjenek

egy külföldi országban, megismerve annak kultúráját, népét, sajátosságait, az oktatók pedig új oktatási technikákat sajátíthatnak el; így tovább emelkedhet az európai oktatás színvonala.

Az Erasmus-program indulásának évében, 1987-ben az Európai Közösségek (akkor még csak 12 tagállamának) 3244 hallgatója vett részt külföldi rész képzésben egy másik tagállamban (De Wit 2012), napjainkig viszont már „több mint 9 millió résztvevő életét gazdagította értékes tapasztalatokkal, közvetve pedig ennél is több ember életére gyakorolt hatást” (ec.europa.eu, 2017).

A 2007 és 2013 közötti pályázati időszakban 28 275 hallgató utazott ki hazánkból, míg 22 912-en érkeztek hozzánk az Erasmus-program keretein belül. A szakmai gyakorlatukat is évről évre egyre többen teljesítik Erasmus-ösztöndíjjal. A kiutazók körében a legnépszerűbb országok: Németország, Franciaország, Spanyolország és Olaszország.

Az Erasmus-programban való részvétel eltérő motivációi, az Erasmus és a turizmus

Több szerző is csoportokba osztotta az Erasmus-programban részt vevőket aszerint, hogy mi a fő céljuk: a szakmai vagy a személyes fejlődés (Button et al. 2005; Frisch 1990; Shieh 2004; Lanzendorf–Kehm 2010). Amikor a turizmussal hozzuk összefüggésbe a programot, úgy tűnik, hogy az utóbbi, vagyis az egyén fejlődése van a középpontban, hiszen minden egyes úttal, kirándulással többek leszünk. Lehetséges, hogy azok a turizmus szakos hallgatók, akik népszerű turisztikai desztinációkat választanak nemzetközi tanulmányi csereprogramjuk célországaként, többet profitálnak majd a saját szabadidős tevékenységükből, mint a fogadó intézményekben elsajátított szakmai ismeretekből. Ezért az Erasmus-programra úgy is tekinthetünk, mint egy jó nyaralási lehetőségre, amelyet az Európai Unió ösztöndíjjal szponzorál (Juvan et al. 2013). Ez a megállapítás is elfogadható, ugyanis sok desztináció esetében igaz lehet az előbb említett tény, tehát a hallgatók az Erasmus-program keretében a kellemeset összeköthetik a haszonnal.

A szakirodalomra hagyatkozva a különböző hátterekkel rendelkező hallgatók motivációja az Erasmus- és más csereprogramban való részvételben az alábbi tényezőktől biztosan függ:

- az anyagi helyzet,
- a születési ország gazdasági helyzete,

- az oktatási lehetőségek a szülőföldön,
- az elérhető csereprogramok hossza,
- egyéb kulturális tényezők (Souto-Otero et al. 2013; Stroud 2010).

Erről külön tanulmányok készültek már, és érdemes még tovább kutatni a motivációkat nagy elemszámú mintákkal, illetve ezeket a mintákat összevetni a hallgatók családi hátterével. Mivel a hallgatók anyagi helyzete, valamint a küldő ország gazdasági helyzete is befolyásoló tényezők, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a célország megélhetési költségei is meghatározóak lehetnek a partnerintézmény kiválasztásakor. Ezzel a megállapítással elfogadhatónak tűnik a H2 hipotézis második fele.

H2: Egy adott ország távolsága és megélhetési költségei befolyással vannak a desztináció kiválasztására.

Számos külföldi szerző (például Stone–Petrick 2013; Vossensteyn et al. 2010; Juvan et al. 2015) munkája megerősítette azt az állítást, miszerint a hallgatók nemcsak azért kívánnak részt venni külföldi részképzésben, hogy fejlesszék személyes és szakmai készségeiket, továbbá karrierlehetőségekkel gazdagodjanak, hanem azért is, hogy pihenjenek és utazzanak. Az eddigi kutatások (pl. Van Hoof–Verbeeten 2005; Bracht et al. 2006; González et al. 2011; Ingraham–Peterson 2014) többnyire azt bizonyítják, hogy a legmeghatározóbb motiváció az önfejlesztés, a szakmai előrehaladás, a nemzetközi tapasztalatszerzés, a nyelvtanulás, a karrierépítés és a jövőbeli munkáltatónak való megfelelés kényszere. A kutatás igyekszik bebizonyítani azt, más szerzőkkel egyetértve (Teichler 2004; Findlay et al. 2010; González et al. 2011), hogy az utazás és a szórakozás fontos motiváló tényező a programra való jelentkezésben.

A hallgatói mobilitás kétségkívül az ifjúsági turizmus fontos alkotóeleme. Az ifjúság – így az Erasmus-programban részt vevők – körében kiemelt jelentősége van a környezetvédelemnek és a fenntarthatóságnak, mivel egész életükben, már óvodás koruktól kezdve, ezt tanulják. Az ifjúsági turizmus szereplőinek jellemzően kevesebb a diszkrecionális jövedelme, de több szabadidő áll rendelkezésükre, így hosszabb időre tudnak felkeresni egy-egy desztinációt. Jellemző, hogy alacsonyabb árfekvésű, illetve alternatív, költségkímélő szolgáltatásokat vesznek igénybe. Alternatív szolgáltatás alatt értenődő például a szállásköltség nullára való redukálása, ami sokszor az étkezési költségek jelentős mértékű csökkenésével is együtt jár. Erre konkrét példa a „couchsurfing” vagy az erasmusos ismerősöknél való megszállás. Így a rendelkezésre álló diszkrecionális jövedelem átszerveződik, és másra költenek többet: például belépőkre, menetjegyekre vagy szórakozóhelyi fogyasztásra.

A fogadó egyetem, az ESN (Erasmus Student Network) és más egyetemi szervezetek által és az egyénileg szervezett kirándulások, utazások szintén a turizmushoz kötődnek. Az ESN tagsági kártya által biztosított kedvezmények – például szállásdíjkedvezmény, étkezési bónuszok, különböző boltokban igénybe vehető árengedmények – tovább növelhetik a hallgatók által a turizmusból és a vendéglátásban elköltött összegeket. Ma már a diszkont légitársaságok között is van olyan, amelyik kedvezményeket ad az erasmusos hallgatóknak az ESN-kártyára. Az Erasmus-program alatt tartott országismertető estek és prezentációk ösztönző hatással lehetnek a hallgatókra, az előadások során kedvet kaphatnak egy-egy ország felkeresésére. Ezeknek a bemutatóknak a sikerességét bizonyítja, hogy sokan már rögtön elkezdik tervezni, hogy az évközi szünetben vagy a program végén majd felkeresik a bemutatott országokat, városokat, meglátogatják a barátokat, és együtt fedezik fel a várost. Ez esetben is érezhető az egyik újszerű turisztikai trend, a „Travel like a local” – ami egyébként a „couchsurfing” szlogenje –, azaz utazz úgy, mint egy helybeli. Ilyenkor a városnézést jellemzően az odavalósi vagy ott tanuló erasmusos barátunk tartja, aki jól ismeri a desztinációt, valamint azt, hogy hova járnak a helyiek enni, inni, vásárolni, szórakozni. Így nem csupán egy turista, hanem egy helybeli szemével látjuk a várost, ezáltal könnyebben bekapcsolódhatunk annak hétköznapi életébe, hamarabb érezhetjük magunkénak a várost (Strachan 2015). Ha szerencsénk van, még az elszállásolásunknál is kaphatunk tőlük segítséget vagy tippet. A multiplikátorhatás, avagy a pótlólagos vendégéjszakák és a turisztikai költségek generálása azáltal, hogy a külföldön szerzett barátok majd Magyarországra is ellátogatnak, ugyanúgy érezhető Magyarországon, mint a külföldi célterületeken.

Az Erasmus-program szervezői rendszeresen írnak ki különböző versenyeket, pályázatokat, ahol például a desztinációkról lehet ismertetőt, élménybeszámolót készíteni. Ezzel is reklámozhatják, népszerűsíthetik az adott városokat, térségeket.

A programnak 2014 óta már létezik egy évről évre megrendezett „minifesztiválja” – az Erasmus gathering –, ahol általában az ezret is meghaladja a résztvevők száma. A fesztiválok szervezői egy szinte komplett turisztikai csomagot kínálnak az érdeklődő fiataloknak, véleményem szerint igen borsos áron. Ezek a találkozók és fesztiválok szintén turistaforgalmat generálnak.

Megállapítható, hogy az Erasmus-program alatt a résztvevők gyakran költhetnek pénzt az alábbi tételre: múzeumi belépő, szervezett utak, városnézés, busz-, vonat-, valamint repülőjegy egy másik városba, borkóstoló, tematikus vacsora, belépők sportmérkőzésekre, illetve fesztiválokra stb. Amikor az erasmusos hallgatót valaki a hazájából meglátogatja, ezek a költségek megsokszorozódnak. A fent említettek alapján megállapítható a *H4* hipotézis hitelessége. A későbbi élménybeszámolók odahaza

szájról szájra terjedő reklámként funkcionálnak majd, ezáltal még többen felkeresik majd az eddig esetleg csak kevésbé ismert, de már felfedezett desztinációt. Ennek hosszú távú következményeként a turisztikai termékek és az infrastruktúra minősége is javulhat.

H4: Már az erasmusos kinttartózkodás megkezdése alatt is észlelhető a turizmus jelensége.

A pozitív tapasztalatok megosztása és az ajánlások révén folyamatosan növekszik a turistaérkezések száma és ezzel együtt a vendégéjszakák, az átlagos tartózkodási idő és a fajlagos költés is. A sok pozitívum mellett azonban nem szabad megfeledkeznünk a turizmus árnyoldaláról, így az Erasmus-programban rejülő negatív hatásokról sem. A programok helyszínén gyakoriak az olyan panaszok a helyiektől, hogy a diákok túl hangosak, rendetlenek, szemetelnek, figyelmetlenek, és nem tisztelik a helyi kultúrát. Ezeket a konfliktusokat azonban nem lehetetlen csökkenteni.

A kutatás módszertana

A vizsgálati mintámat elsősorban az Erasmus-programban részt vett magyar és külföldi (többnyire európai) hallgatók teszik ki, azonban a mélyinterjúkat Erasmus-koordinátorokkal készítettem. A kutatásban azoknak a hallgatóknak a véleményére, motivációira és preferenciájára is rákérdeztem, akik még nem vettek részt az Erasmus- vagy más felsőoktatási csereprogramban, azonban tervezik, hogy a jövőben ki fogják próbálni magukat ezen a téren. A dolgozatomban külön részleteztem a primer kutatások eredményét. Az első kutatás kísérleti mintáját 173 fő alkotja. Először kevesebbre, körülbelül 100 körülire becsültem a várható kitöltések számát, de kellemes meglepetésre majdnem a duplája érkezett be. A második kérdéssort kevesebben töltötték ki, de még mindig több mint 100 fő. Ezek a mintaszámok limitáltak, még nem elég nagyok és reprezentatívak, de ahhoz, hogy alapvető tényeket meg lehessen állapítani és következtetéseket le lehessen vonni, megfelelők lehetnek. Primer kutatásként kétlépcsős kérdőíves felmérést végeztem az Erasmus- vagy más felsőoktatási csereprogramban tanuló vagy azokban korábban részt vevő magyar és külföldi diákok körében. Az első kérdőív három fő részből épült fel: a programban való részvételi hajlandóság, a fő motivációk és végül a demográfiai adatok. A második kérdőív csupán a hallgatók mobilitáson való részvétele alatti költségeket vizsgálják.

Primer kutatásom másik elemeként Erasmus-koordinátorokkal készítettem mélyinterjúkat a kapcsolódó tapasztalataikról, véleményükről. Az interjúalanyoktól kapott válaszokat egymással, valamint a kérdőívből nyert válaszokkal is összehasonlítottam.

A szekunder kutatás során elsősorban külföldi szerzők műveit dolgoztam fel. Ennek eredménye a szakirodalmi áttekintésben olvasható.

A kutatási eredmények bemutatása

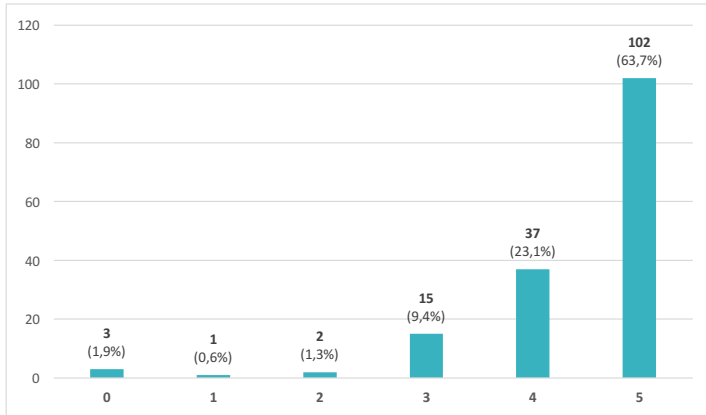
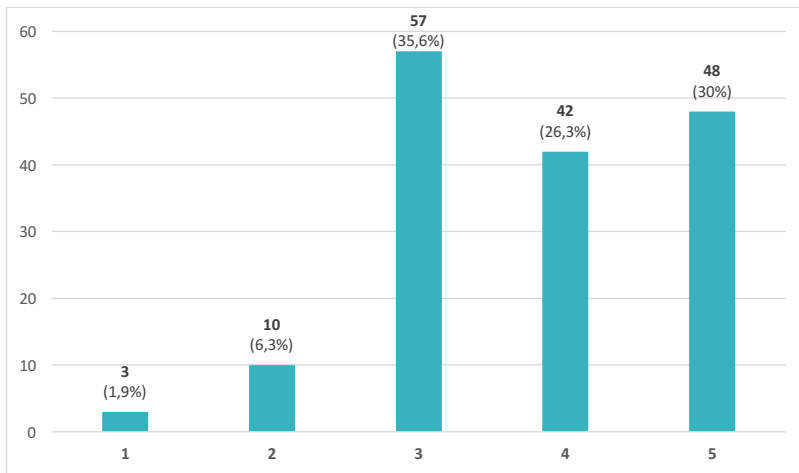
Az első online kérdőívet összesen 173-an töltötték ki. A kitöltők 53,8%-a már vett részt korábban Erasmus- vagy más hallgatói mobilitási programon. A fennmaradó 46,2% még nem vett részt, viszont közülük 71,2% szívesen kipróbálná a felsőoktatási csereprogramok egyikét. Harminc kitöltő még nem vett részt külföldi részképzésben, és egyáltalán nem is rendelkezik ilyen célú tervekkel a jövőre nézve. Ez a körülbelül 17% csekély szám, nagysága mégis meglepő. A célcsoportot a továbbiakban azok teszik ki, akik a programban már részt vettek, illetve majd szándékoznak részt venni.

A részvételi motivációk elemzéséből az derül ki, hogy a programban részt vett vagy részt venni kívánó hallgatók 91,9%-a számára az utazás lehetősége fontos motiváló tényező. Ennek alapján máris elfogadhatjuk a H1 hipotézist. A pozitív válaszok nagy arányában az is szerepet játszhat, hogy a kitöltők nagy része turizmus-vendéglátás szakos hallgató lehet.

H1: A résztvevőket motiválja az utazás lehetősége, az, hogy „világot lássanak”.

Ahogy az az 1. ábráról leolvasható, a megkérdezettek közel 64%-át egy 5-ös Likertskálán nagyon erősen (5/5) motiválja az utazás lehetősége a programban való részvételre. 23%-ukat erősen (4/5) befolyásolják a kirándulások. 9,4% számára az utazás közepesen motiválta a mobilitásban való részvételt. 1,3% csak kevésbé tekint motivációként az utazásra. 0,6%-nak nagyon kevés motivációt ad az utazás lehetősége. A kitöltők csupán 1,9%-a nem tartja egyáltalán motiválónak az utazási lehetőségeket az Erasmus-, illetve más csereprogramok esetében. Ezeket az eredményeket az eltérő személyes érdeklődési körök befolyásolhatják.

Az 1. ábra azt mutatja, hogy a desztináció kiválasztásakor a kitöltők akár 30%-a nagyon távolra, 26,3%-a távolra, 35,6% közepesen távolra, 6,3% közelre és csupán 1,9% utazna nagyon közelre az otthonához képest. A kapott eredmények a H2 hipotézis első felének a helyességét igazolják.

1. ábra: Az utazási lehetőség mint motiváció erőssége**2. ábra:** A választott vagy választandó desztináció lakhelytől való távolsága – a motiváció erőssége

H2: Egy adott ország távolsága és megélhetési költségei befolyással vannak a desztináció kiválasztására.

Természetesen nemcsak a távolság lehet meghatározó egy célterület kiválasztásakor, hanem számos egyéb faktor befolyásolhatja döntésünket: a megélhetési költségek, a nyelv, a kultúra, az éghajlat, a hely jellege, az elérhető szolgáltatások stb. A kutatás esetleges folytatásában ezeket a tényezőket is érdemes megvizsgálni. Egyes kutatók szerint a célterület kínálta tevékenységek a fő motivációs tényezők egy desztináció kiválasztásakor, akárcsak a turizmusban.

A válaszadók 72,4%-át látogatták meg a külföldi részképzés alatt ismerőseik, barátaik, családjuk. Ez egyértelműen multiplikátorhatás, hiszen az Erasmus-programban részt vevők ezáltal pótlólagos vendégéjszakákat és turisztikai költségeket generálnak.

A válaszadók körülbelül háromnegyede csupán egyetlen félévre ment Erasmus- vagy egyéb csereprogramra, valószínűleg azért, mert féltek attól, hogy egy idegen országban töltsenek el egy egész évet. Attól is tarthattak, hogy ha egy egész évig távol maradnak a küldő egyetemüktől, akár több szemeszterrel is később fejezhetik be tanulmányaikat. Általában abban az esetben töltenek egy egész évet kint a hallgatók, ha a fogadó intézmény csak egyéves csereprogramot hirdet meg.

Meglepő, hogy a kitöltők 2%-a még két szemeszternél is hosszabb időt töltött a célterületén, hiszen Erasmus-ösztöndíjat legfeljebb 12 hónapra lehet elnyerni. Ezek a hallgatók annyira megkedvelhették az adott környezetet, hogy később esetleg ott kívánának majd dolgozni, élni. Van, akinek sikerül már rögtön a csereprogram leteltével kint maradni rövidebb vagy hosszabb időre. Kifejezetten jellemző lehet ez azoknál a célterületeknél, amelyek szerepelnek a világ vagy az adott ország turisztikai térképén. Így elképzelhető, hogy egy Erasmus-programban részt vett hallgató egy tavaszi szemeszter befejeztével kint marad a nyári szezonban dolgozni egy tengerparti üdülőhelyen, vagy egy őszi szemeszter végén valamelyik alpesi régióban egy téli szezonra. Vannak, akik olyan kapcsolati tőkére tesznek szert a csereprogramok alatt, hogy esetleg rögtön munkajánlatot kapnak külföldön.

A kutatás egyik fő kérdése, hogy az Erasmus-program mennyire kapcsolódik a turizmushoz. A megkérdezettek 19,2%-a szerint teljesen a turizmushoz kötődik ez a fajta hallgatói mobilitás, 48,3%-uk szerint pedig erősen összefügg a két terület. A megkérdezettek 56%-a visszatért már legalább egyszer erasmusos részképzésének helyszínére, s az adatot szolgáltatók közel 80%-a szívesen visszamenne a jövőben családdal, barátokkal. A nyilatkozók 16%-a lehetségesnek tartja, hogy a közeljövőben visszatér oda, ahol tanult egy ideig.

A kutatásban részt vevő hallgatók több mint 90%-a tervezett utakat a külföldi részképzése alatt más városokba, régiókba, esetleg egy másik országba. 70%-uk több mint három alkalommal utazott a program alatt. A kevésbé mobilis hallgatókat a diszkréciós jövedelmük alacsony volta, az érdeklődés hiánya, különböző félelmek tarthatták vissza az utazástól.

A felmérésben részt vevők 60,3%-a szívesen élne a program helyszínén akár hosszabb ideig is. 23% talán kiköltözne az erasmusos helyszínre, míg 16,7% nem szeretne ott élni. A külföldön töltött rövidebb vagy hosszabb idő alatt megtapasztalt életmód, ki-

alakult kapcsolatok, megismert szokások, kultúrák és lehetőségek kedvet csinálhatnak a hallgatónak a visszatéréshez, munkavállaláshoz, letelepedéshez.

A kutatás második felében a hallgatók *külföldi költési szokásait* vizsgáltam. Az ezt feltáró második kérdőívemre több mint 100 válasz érkezett. Kiderült, hogy a külföldön töltött szemeszter alatt a programban részt vevők 85%-a költött pénzt közlekedésre, körülbelül 81%-a belépőkre, közel 60%-a szervezett utakra, több mint 81%-a szórakozásra, majdnem 78%-a éttermi étkezésre, és körülbelül 48%-a egyéb turisztikai szolgáltatásokra. A résztvevők 79%-a nyilatkozott úgy, hogy otthon kevesebbet költene az előbb felsorolt, turizmushoz köthető tételekre, közel 15%-uk körülbelül ugyanennyit költene, míg csak nagyjából 6%-uk költene többet. A válaszadók több mint 85%-a szerint többet költöttek vagy költenének a kintlét alatt turisztikai jellegű szolgáltatásokra, célokra, mint amennyit otthon szoktak. A megkérdezettek kevesebb mint négyötöde tudta, hogy külföldön (Európában) több helyen is kedvezményekben részesülhet a diákigazolványával (European Youth Card), de csak 50%-uk használta azt különféle kedvezményekre.

Következtetések

A hallgatói mobilitás pozitív hatással van a munkavállalókra, és sokkal szívesebben alkalmazzák őket a turizmus területén az anyaországokban és külföldön is, mint azokat, akiknek nincsen Erasmus mobilitási tapasztalatuk (Cvikl et al. 2013). Emiatt a turizmust tanuló hallgatók számára tanulmányaik alatt szinte kötelezőnek kellene lennie a nemzetközi tapasztalatszerzésnek (Juvan et al. 2011).

A hallgatói mobilitási programokban részt vevők a nemzetközi turistaforgalom egy jelentős részét teszik ki (ECDGEC 2012), és a tanulás az egyik legnépszerűbb utazási motiváció (Altbach–Knight 2007).

Az Erasmus- és más hallgatói mobilitási programok gazdasági hatása nem elhanyagolható: ezek a programok hozzájárulnak egy ország turisztikai kínálatának megismeréséhez, népszerűsítéséhez és fejlődéséhez. Éppen ezért még jobban kellene ösztönözni a hallgatókat, hogy részt vegyenek a mobilitási programokban.

Az Európai Unió víziója az Erasmus-programról az, hogy résztvevői versenyképes nemzetközi közösséget alkossanak, ahol számos különböző kultúra, politikai rendszer, oktatási rendszer és más szociális hálózatok együtt tudnak működni (Juvan et al. 2011).

Összefoglalás

Az Erasmus- és más felsőoktatási csereprogramban részt vett hallgatók körében végzett felmérésem arra irányult, hogy megvizsgáljam a felállított hipotézisek helyességét.

Mind a primer, mind pedig a szekunder kutatások eredményei bebizonyították hipotéziseim helyességét. A vizsgálat eredményei segítettek megválaszolni a kutatási kérdéseimet. Eszerint:

- a programban részt vevők szinte mindegyikére jellemző az utazási hajlam,
- az utazás lehetősége többnyire motiválja a hallgatókat a programban való részvételre,
- a kint töltött idő alatt is érezhető már a turizmus jelentősége és a multiplikátorhatás azáltal, hogy rokonok vagy barátok meglátogatják a hallgatókat a képzés alatt,
- az Erasmus- és a többi csereprogram turistaforgalmat generál,
- egy adott desztinációt ismertebbé tesz az Erasmus-program,
- a program letelte után a résztvevők nagy része vissza szeretne térni az erasmusos helyszínre.

Összegzésként kijelenthetem, hogy az Erasmusból és a többi felsőoktatási mobilitási programból mindenki csak profitálhat. Rövid és hosszú távon, közvetlenül vagy közvetve, mindenki, aki valamilyen módon a programban érintett, értékes tapasztalatokat nyerhet belőle!

Hivatkozások

- Altbach, P. G. – Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(2), 290–305.
- Augustijn, C. (1991). *Erasmus: His Life, Works, and Influence*. Buffalo – Toronto: University of Toronto Press, 3–19.
- Bracht, O. – Engel, C. – Janson, K. – Over, A. – Schomburg, A. – Teichler, U. (2006). *The Professional Value of ERASMUS Mobility*. Kassel: University of Kassel International Centre for Higher Education Research.
- Button, L. – Green, B. – Tengnah, C. – Johansson, I. – Baker, C. (2005). The impact of international placements on nurses' personal and professional lives: Literature review. *Journal of Advanced Nursing*, 50(3), 315–324.

- Cvikl, H. – Artic, N. (2013). Can mentors of Erasmus student mobility influence the development of future tourism? *Tourism and Hospitality Management*, 19(1), 83–95.
- De Wit, H. (2012): Erasmus at 25: What is the future for international student mobility? *The Guardian*, May 21.
- ECDGEC (2012). The ERASMUS Programme – Studying in Europe and more. http://ec.europa.eu/education/tools/llp_en. Letöltés időpontja: 2017. 10. 29.
- Findlay, A. M. – King, R. – Geddes, A. – Smith, F. – Stam, A. – Dunne, M. – Ahrens, M. (2010). Motivations and experiences of UK students studying abroad. BIS Research Paper No. 8. University of Dundee.
- Frisch, N. C. (1990). An international nursing student exchange program: An educational experience that enhanced student cognitive development. *Journal of Nursing Education*, 29(1), 10–12.
- González, C. R. – Mesanza, R. B. – Mariel, P. (2011). The determinants of international student mobility flows: An empirical study on the Erasmus programme. *Higher Education*, 62(4), 413–430.
- Ingraham, E. C. – Peterson, D. L. (2004). Assessing the impact of study abroad on student learning at Michigan State University. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 10, 83–100.
- Juvan, E. – Lesjak, M. (2011). Erasmus Exchange Program: Opportunity for professional growth or sponsored vacations? *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 23(2), 23–29.
- Lanzendorf, U. – Kehm, B. M. (2010). Student and faculty transnational mobility in higher education. *International Encyclopedia of Education*, 559–565.
- Shieh, C. (2004). International exchange program: Findings from Taiwanese graduate nursing students. *Journal of Professional Nursing*, 20(1), 33–39.
- Souto-Otero, M. – Huisman, J. – Beerkens, M. – De Wit, H. – Vujic, S. (2013). Barriers to international student mobility: Evidence from the ERASMUS program. *Educational Researcher*, 42(2), 70–77.
- Stone, M. J. – Petrich, J. F. (2013). The educational benefits of travel experiences: A literature review. *Journal of Travel Research*, 52(6), 731–744.
- Strachan, D. (2015). Travel like a local. *National Geographic Traveller*, June 10.
- Stroud, A. H. (2010). Who plans (not) to study abroad? An examination of U.S. student intent. *Journal of Studies in International Education*, 14(5), 491–507.
- Teichler, U. (2004). Temporary study abroad: The life of ERASMUS students. *European Journal of Education*, 39(4), 395–408.

- Van Hoof, H. B. – Verbeeten, M. J. (2005). Wine is for drinking, water is for washing: Student opinions about international exchange programs. *Journal of Studies in International Education*, 9(1), 42–61.
- Vossensteyn, H. – Beerkens, M. – Cremonini, L. – Besançon, B. – Focken, N. – Leurs, B. (2010). Improving the participation in the ERASMUS programme. Brussels, Directorate-General for Internal Policies of the European Parliament.

Erasmus+ Tourism? Cross-sections of learning and travel patterns: the relationship between the Erasmus programme and tourism

Participating in the Erasmus programme is getting more and more popular. Why would students like to study abroad? Their willingness has several reasons; I am examining student mobility from the aspect of tourism. I assume that the Erasmus programme is strongly related to tourism. However, I could find no study that would examine their relationship. Researches usually focus on the advantages and the effects of the programme – in the first place on its impact on employment.

Keywords: ERASMUS, higher education, tourism, exchange programmes